

Kačola Gajda

Stavovská demokracie národního státu

Stavovská demokracie národního státu je třídílná brožura sepsaná generálem Gajdou v roce 1933.

Knihu do elektronické podoby přenesl Václav Sekera

© 2006 Národní čest
<http://www.narodni-cest.cz>

Gen. r. I. R. Gajda

STAVOVSKÁ DEMOKRACIE NÁRODNÍHO STÁTU

*Úvahy o mravní a hmotné
stavbě státu*

*ANALYSA ZLA
Rozkladná sobectví*

PRAHA 1933

Obsah:

Díl I.

LIBERALISMUS.

Základem všeho zla je uvolněné sobectví.

I. Merkantilismus — Fysiokratismus — Liberalismus	
II. Oligarchie	
III. Warum einfach, wenn es kompliziert geht?	
IV. Anonymní neodpovědnost	
V. Klamná firma	
VI. Nevlastnický kapitál	
VII. Neviditelné majetky neviditelných vlastníků	
VIII. Liberalistický parlamentarismus	
IX. Nezdravé hospodářství	
X. Porušená rovnováha	
XI. Mravní a citový úpadek	
XII. Sobectví	

Nákladem vlastním. — Vytiskla knihtiskárna Družina čsl. legionářů Praha VII.

Předkládaje čtenářstvu tuto knihu, jsem povinen vysvětliti její vznik a účel, aby její uveřejnění nebylo vykládáno nesprávně.

Kniha vznikla v základní formě v době mého zatčení a šestiměsíčního věznění v Brně na Cejlu, a byla zpracována a doplněna po mém propuštění z vyšetřovací vazby.

Na zpracování a doplnění této knihy, kterou jsem nazval »Stavovská demokracie národního státu«, spolupracoval se mnou můj přítel, advokát Dr. Jiří Branžovský, kterému tímto vzdávám srdečný dík.

Přemýšlel jsem již několik roků, jaké mravní zásady a politická ideologie a jaké z toho plynoucí národohospodářské zásady byly by s to vyvésti náš národ a stát z hospodářské mizérie a z ní pramenících dnešních zoufalých poměrů v životě veřejném, politickém i mravním.

Studuje národohospodářství a jeho nové proudy, sledoval jsem rovněž pozorně veškeré náměty a různé programy nových rodících se politických stran a hnutí, pokud se věnovala propagaci určitých směrů národohospodářských.

Ani jedno dílo, ani jeden program mne neuspokojil, nenašel jsem toho, co jsem hledal. Naopak přišel jsem k názoru, že literatura, pokud jsem si ji mohl opatřit a prostudovati, je většinou psána škrobeně a slohem málo přístupným, popisuje a definuje to, co je již dávno uvedeno v život v nynějším stadiu naší společenské výstavby, t. j. liberalisticko-demokratickém řádu, který, jak všichni správně vycitujeme, nevyhovuje absolutně dnešní době, potřebě státu a národa, t. j. lidu.

Nanejvýš našel jsem náměty a nové myšlenky ke zlepšení stávajícího řádu, ale v témže duchu, na těchže principech, které — jedině kdyby se byly uplatnily před 10 neb 20 léty — mohly jistě zlepšiti alespoň dočasně hospodářský život, zabrániti dočasně mnohým zbytečným zjevům sociální bídy.

Zdá se, že učení a proslulí oficielní národohospodáři nám nic nového nedají, ničeho nevymyslí, poněvadž jsou na jedné straně příliš školou, doktrínami a filosofickými úvahami zatmořeni, nemohou se z té změní vymotat, na druhé straně jsou příliš vzdáleni konkrétního života, jaký ve skutečnosti je, a krom toho většina z nich je buďto politicky-stranicky organizována, odvislá od politických stran, aneb je v područí velkokapitalistického vlivu a z toho důvodu bojí se napsati či jinak otevřeně projevit svůj názor a pravdu tak, jak jest.

Hlavním cílem mé knihy je nastíniti rámcově základ nového společenského řádu, t. j. takové politické a hospodářské soustavy, jež by poskytovala každému občanu jako jedinci maximum dobra, vyvážené na druhé straně příslušnými obecnými povinnostmi.

Knihou nechce se honositi teoreticky vědeckými aspiracemi, nýbrž je souhrnem myšlenek a názorů, k nimž jsem došel sledováním celého vývoje věci, analysou všech složek. Myšlenky tyto vynasnažil jsem se v knize co nejpřesněji zachytiti.

Obsah knihy jest mým hospodářským a politickým křesdem, a programem politické strany, již jako vůdce stojím v čele, Národní Obce Fašistické. Veškeré snažení mé i Národní Obce Fašistické, vycházejíc z názorů v knize rozvedených, jest vedeno zásadou, že blaho vlasti jest nejvyšším zákonem.

Jsem si vědom toho, že některé kapitoly jsou snad nepoměrně obsáhlé v poměru k jiným, jež pouze stručně stanoví široké rámcové zásady. Tuto neúměrnost chci napravit a určité otázky později obšírněji proberu a rozvedu i s novými dalšími poznatky a náměty.

Vím, že kniha bude předmětem studia a věcné kritiky nejen mých přátel a stoupenců, ale i objektivních nezaujatých čtenářů. Takováto věcná kritika může přinést další povzbuzení i podnět k novým myšlenkám, a zajisté povede — zvláště s hlediska konkrétní aplikace ideí — k dalším postřehům a námětům.

Mým přáním je, aby kniha byla přijata všemi tak, jak já ji myslím a píši, to jest poctivě, upřímně a s dobrou vůlí.

R. G.

Úvodem.

Bývalý klidný blahobyt předválečných let je, jak se zdá, neodvolatelně ten tam. Revidujeme-li běh událostí a jich spojitost, nutně docházíme k tomu zjištění, že dnešní kritický stav hospodářství nelze připisovati jedině důsledkům války. Ani mravní pokles, který je nesporný, nelze připisovati jedině k tíži rozpoutané soldatesky. Nemoc dneška — ve hmotném i mravním směru — musí míti a také má hlubší příčiny, než dějinné vtěřiny válečných a poválečných let. Zpustošení hmoty i ducha, zaviněné válkou, zasáhlo — s dějinného hlediska řečeno — pouze povrch, a t. zv. poválečné následky by se byly — snad později, ale přec zcela jistě — tak jako tak dostavily. Amerika, jež byla přec jen tak dalece vzdálena války, jež jen velice krátkou dobu se jí zúčastnila, ba i z ní velice mnoho vyzískala, přec jen se stala jednou z prvních a nejtěžších obětí vývoje věci, který byl a je nevyhnutelný.

Dnes je nepopíratelnou skutečností, že lidstvo a správa jeho hmotných i mravních statků ocitla se někde, kam nikdy dojiti neměla. Nemoc je zde, a tu nutno vyvarovati se mastičkářství, které pudrem, líčidlem a náplastí zastírá zevní chorobné příznaky, aniž by však léčilo samu nemoc. Naopak je nutno přesným a pečlivým rozborem zjistiti sídlo, druh a příčiny nemoci, a pak přikročiti k radikálnímu léčení, a to jak potíráním nemoci samé, tak i posilováním organismu a odstraňováním bezprostředních i vzdálenějších příčin nemoci. Je sice jisto, že operace bývá bolestivá, že léčiva bývají tak hořká, že se člověk po jich požití až otřese, ba že i sám pacient se

brání vyšetření, avšak stejně jisto je, že je lépe pacienta nepříjemně vyléčiti a zachrániti, než nechati jej — snad dokonce ještě nepříjemněji a bolestněji — zahynouti.

Snahou a cílem následujících úvah jest analysovati a souřaditi příznaky i příčiny nemoci dneška, a na základě výsledků hledati způsob, jimž by bylo lze nejen nemoc potříti, ale i pro příště znemožniti nový její vznik.

Nic není pod sluncem nového, a jest zajímavo, že většina úvah vede zpětnou cestou k životní moudrosti, jež tak dokonale — ač slovy prostými — došla vyjádření v příslovích našich otců, v mravních naukách Kristových a ve slovech Velkého Učitele Národů, Jana Amose Komenského, jehož jméno ovšem dnes kde jaký svatokupec bere nadarmo.

Je to hlavně — jak z dalšího bude patrno — liberalistická soustava, jež v celém civilisovaném světě poskytla volnou dráhu sobectvím silných loktů, sobectvím, jež porušují nejen subtilní náboženské předpisy, ale přímo jsou rázu kriminálního, a sdružují se ve smečky, jež kořistí špinavě i násilnický ze všech odvětví životních.

Kdežto prvá část knihy věnována je otázkám analyzy zla, jeho složek a příčin, vynasnažil jsem se, aby druhý díl poskytl názorný obraz našich představ o tom, kterými cestami lze dojiti k bezprostředně nutnému zlepšení i ke skutečně demokratické formě státu, jež — zbavena prvků zla a rozkladu — poskytovala by národu i každému jedinci »což jeho jest«.

Nesporně velikou vinu na specifických jevech zla v naší vlasti nese neblahý internacionallismus a anacionalismus, které se staly devisou potřeštěnců a kaličů vod. Lidska k národu a vlasti po řadu let se všemožných kazatelen prohlašována za přežitek a způsobilost; mnozí dali se falešnými proroky zavésti do mravní pustiny, kde nyní nejen mravně, ale i hmotně trpí.

Přelom každé éry — a v takovém úseku dějin právě žijeme — žádá vůdčí ideu, za jejímž praporem tisícové bezejmenných bojovníků obětavě jdou v zápas. Nám samozřejmým zákonem nejvyšším jest

»BLAHO VLASTI«

na rozdíl od těch, jimž hlavním cílem jest

»BLAHO VLASTNÍ«.

Díl I.

LIBERALISMUS.

Základem všeho zla je uvolněné sobectví.

MERKANTILISMUS FYSIOKRATISMUS LIBERALISMUS

Koncem XV. století vystupuje na poli lidského dění — vedle až dosud všemocného panského stavu — nový významný činitel, totiž města se svými zdatnými, pracovitými a nové hodnoty tvořícími živnostníky a obchodníky. Vladaři a jejich učení poradcové počínají chápati význam této nové složky národní, zvláště s hlediska státních, resp. tehdy panovníkových financí, protože měšťtí živnostníci shromažďovali značné hmotné hodnoty, zvláště sklady surovin a tovarů, nehledě ani ke zlatu, jež začasťe nastupovalo i cestu z panovníkova pokladu do truhlic měšťtanů. Z vyrábějících a obchodujících živnostníků se tedy stávala vysoce významná reserva národního majetku.

Hlavní zájem vládnoucích byl ten, aby se zlato — jediný naprostý prostředek směny — nevyváželo za hranice, t. j. aby byl co nejmenší dovoz zboží z ciziny a naopak aby se dováželo hodně zlata, t. j. aby kvetla výroba a vývoz zboží do ciziny. Tak vzniká v XVI. století ve Francii hospodářsko-politický směr, zvaný »merkantilismus«.

Jako vše jednostranně chápané a prováděné narazil i merkantilismus na potíže, jež se nutně musily dostaviti. Merkantilisté totiž zapomněli, že krom obchodování musí člověk i jísti a nestarali se o zemědělství, jež hynulo a s ním i celé generace lidu. Tím hůře pak bylo, že rolník byl tehdy bezprávným tvorem, ba věcí, o jejíž potřeby se nikdo nestaral. — Měšťtáci tehdy již alespoň získávali své zastoupení v zákonodárství.

Zlé důsledky této jednostrannosti se brzy projevily v celé své síle, a tu teoretikové, zaleknuvše se, učinili obrat o celých 180° a vytvořili nauku »fysiokratismu«, který opět tvrdil, že síla státu a národa spočívá jen a jedině v zemědělcích. — Opět jednostrannost, jež musila vésti k novým potížím. Tak se celá teorie ocitla na hromadě, nemožouc naléztí rozumného východiska ze zmatku: měšťták či sedlák?

Tak z rozpaků dochází v XVIII. století ke zrození epochy, v jejíž konečném úseku žijeme my — je to »liberalismus«, jehož zrození spadá do doby duchovní vzpoury oněch Voltairů, kteří — opojeni zdánlivým rozsahem svých vědomostí, avšak bez skutečné moudrosti a kritičnosti — popírali všechny staré mravní hodnoty, bořili prastarou tradici, jako by to byly pohanské modly, avšak na jejich místo nepostavili žádného menšího, nepatrnějšího a nedokonalejšího fetiše, než je »osvobozený jedinec lidský«, bez ohledu na to, zda a jaké má hodnoty, ať mravní, kulturní, či hmotné. Zde nemělo co mluvíti srdce a duše — zde se zrodila moc vůdčích a svůdčích beranů lidského stáda.

Liberalismus učí, že člověk jest nezávislý na druhých, tedy i na společnosti, a proto také káže naprostou svobodu všech se všemi jejími důsledky, jež zajisté tehdy ani nebyly domyšleny. Za jediné měřítko prohlášena hmota, následkem čehož dnešní *liberalistickou soustavu vše hodnotí dle hmotné ceny a ničeho necení dle mravních hodnot.*

Politicky se pak liberalismus snaží srovnati tuto — ve skutečnosti naprosto nemožnou — naprostou svobodu jedince s potřebou organisované soustavy společenské tímy, že vytváří t. zv. moderní demokracii, t. j. *liberalistickou lidovládu, formální to rovnost všech občanů nejen před zákonem, ale i v samém zákonodárství, bez ohledu na to, že většinový dav pozbývá kvalit a stává se podvědomým nástrojem v rukou malých či větších skupin demagogů.* Při tom se zapomíná na mravní úkol státu, totiž skutečnou cílevědomou péči o blaho slabšího, o jeho ochranu proti silným a zlým, tedy i o ochranu hodnotné menšiny proti zvůli nehodnotných vůdců státní většiny.

Zdánlivě jest sice slabý chráněn a podporován různými těmi sociálními zřízeními, avšak skutečné výsledky — ať již následkem nedomyšlenosti, či zlé vůle — místo co by prospívaly, škodí! Mocný dnes utlačuje slabého, chytrý hloupějšího podvádí a vyssává, hůře snad než kdy jindy bylo.

Liberalistická demokracie pak, téměř po celé zeměkouli, zvrhla se v pravý opak, v soustavu, v níž nerozhoduje vůle lidu, nýbrž zvůle různých skupin a skupinek. Politika, dle nauky to souborné péče o blaho obecné, zvrhla se v šleň rej politikářů, kteří se snaží jeden druhého »doběhnouti«, sám urvatí největší sousto — ovšem na útraty národního celku.

OLIGARCHIE

Dle slovníkového výkladu značí oligarchie vládu několika jednotlivců, podporujících jen zájmy vládnoucí třídy, bez ohledu na zájmy a potřeby celku. Dějinným příkladem oligarchie jsou oligarchové athénští, kteří — obohacující na úkor státu a národa sebe, své milce a příživníky, a udupávající každý oposiční projev a každého, kdož projevil nesouhlas s jejich špatnostmi (jako na př. Sokrates stal se obětí jejich vládní tyranie) — přiváděli (a konečně přivedli) národ na pokraj zkázy.

Hospodářsky nejvýraznějším zjevem konečného údobí liberalismu je nesporně korporativní, t. j. společenský kapitál jako jsou akciové společnosti, družstva, atp., jejichž kapitál dali dohromady různí střádalové, složivše či zakoupivše podíly podniku. Nesporně by měli o řízení a osudech společného kapitálu rozhodovati tito společníci, kteří jej složili. Skutečnost však je na míle vzdálena této samozřejmě spravedlnosti, neboť vedení takových akciových společností je trvale v rukou uzavřených skupinek několika lidí (jichž jména se stále opakují v hospodářských ročenkách, kterých ovšem široká veřejnost nezná a nečte). Tito lidé — nepřispěvši začasť ze svých vlastních prostředků téměř ničím k utvoření kapitálu — rozhodují o něm a vlastně tyjí z cizího. Celá ta masa skutečných vlastníků-akcionářů je odkázána na drobtý spadlé s bohatého stolu kořistnické koterie. Nejprve přijde financující peněžní ústav se svými úroky, bankovními provisemi, manipulačními poplatky, atd., potom členové vedoucí koterie se svými tantiémami, doutníky a různými odměnami, potom erár se svými — následkem »frisírovaných« (»upravených«) bilancí beztak neoprávněně nízkými — daňovými nároky, a na

konec teprve přijde ten, z jehož peněz podnik vznikl. Oposice slabších podílníků se přehlasuje pomocí nakomandovaných úředníků patronisujících peněžních ústavů, kterým se před valnou hromadou dají akcie z nostrokonta, aby dle přání kořistnických oligarchů dělali »hlas lidu«.

V. politice — jak by smet'! Akcionáři státu jsou vlastně všichni poctiví, svůj podíl na státu těžkými daněmi a jinými obětmi, často i krví a životem platící občané. Ti také proti právu a spravedlnosti nemívají skutečného přímého vlivu na volbu osob, jimž má býti svěřena správa věcí. — To si za uzavřenými dveřmi obstarají skrytí ředitelé oněch bezejmenných společností, zvaných politickými stranami, a jmenují kandidáty ne dle hodnot pro celek, ale dle stranické poslušnosti. Volič pak musí jít k urně a volit dle komanda strany, t. j. oněch skrytých anonymů, protože jinak by byl zavřen za to, že se vzdal »práva«, jež je ve skutečnosti ilusorní. — A tak občanu nezbyvá, než udělati ze svého vážného volebního aktu pamflet tím, že sice, »plně svoji povinnost k výkonu práva«, jde k volebnímu osudí, ale do urny vhodí prázdnou obálku. Koterie oligarchických politikářů přec nemůže připustiti, aby prostý poplatník bez stranického »vyššího svěcení« měl bezprostřední vliv na určení kandidátů. Důvěra voličů je vedlejší. — Hlavní věcí je stranická disciplína!

Uvnitř sboru takovouto procedurou zvolených »zástupců lidu« je to stejné, neboť prostí »pěšáci« politického šiku v zákonodárném sboru nemají moci, ani možnosti projevit své — začasťe jistě odchylné — stanovisko, protože oni tu jsou jen pro hlasování dle rozkazů klubů, nikoliv však pro rozhodování dle svého svobodného svědomí. Pro rozhodování bývají tu jakési skryté správní rady, které z pozadí předem rozhodují o »rozhodování« poslanců a tím i o osudech národa.

Kam to ti političtí liberalističtí oligarchové přivedli, cítí dnes občanstvo všech liberálních demokracií na vlastní kůži, stejně jako následky činnosti oněch hospodářských oligarchů

cítí podílníci, ať již to jsou akcionáři, družstevníci, či pojištěnci různých těch sociálních ústavů.

Je pozoruhodno, že tato analyza nalézá potvrzení i u toho, jímž právě v našem státě liberalističtí demokraté nejvíc se ohánějí, totiž u *T. G. Masaryka*: ».... Každý parlament jest oligarchická korporace na venek vůči voličstvu i oligarchická uvnitř. Veliká většina poslanců stěží chápe, co se politicky děje. Odborná znalost měla by se uplatňovati ve výborech, ale pro odborníka přítomný stranický život ještě nenašel pravého místa.... Proto parlament se svými plenárními schůzemi stává se snadno rejdištěm demagogů.« (*Nesnáze demokracie.*)

Právě tato otázka, nadhozená r. 1910, ale dosud nevyřešená, musí býti vyřešena, má-li náš národ naléztí východisko z dnešní zoufalé situace. Při tom však je jisto, že parlamentarismus před čtvrt stoletím měl daleko více hodnotných jedinců, než dnes.....

III.

WARUM EINFACH, WENN ES KOMPLIZIERT GEHT?

(Džungle.)

Celý život dneška vyznačuje se úžasnou složitostí a spletností své výstavby a chodu, takže ani osoba včleněná do té či oné životní složky hospodářské či politické neví a nemůže ani vědět, odkud a kam, jakož i kým je chod věcí řízen. Určitá nepřehlednost, složitost a pomalost chodu úředního soustrojí za Rakouska bývala krom vtipů na »úředního šimla« charakterisována větou: »Warum einfach, wenn es kompliziert geht?« (Proč jednoduše, když to jde komplikovaně?) Vzpomeneme-li dnes této staré věty, jež měla ironisovat určitou neobratnost a neohrabanost staré soustavy, nemůžeme se zhostiti dojmu, že dnešní stav věcí není tak převážně zaviněn nějakou bezduchostí se strany provádějící, nýbrž že celý život ve své organizaci byl cílevědomě zkomplikován, jeho funkce, oprávnění a zodpovědnosti zapleteny tak, že i klidný a dosti informovaný pozorovatel má dojem tropické džungle s úžasnou změť stromů, stromečků, keříčků, ostrých snětí a bodláčí, popínavých a plazivých rostlin a cizopasných lian, jež spoutávají jeden strom s druhým a ubírají jim života nutice je také, aby si i stromy mezi sebou navzájem života ubíraly — vše to roste na třaslavé mokřině, a chodec nikdy neví, zda příštím krokem neocitne se po krk v bahně, obalen pijavicemi. Zkrátka vražedná a nezdravá džungle.

Vše je dnes jedinou souvislou, nepřehlednou a nebezpečnou džunglí, plnou jedovatých výparů. Akcionář většího podniku nikdy se nedoví, proč a nač banka podniká ty či ony výpady na podnikatelském poli. Občan, volič, poplatník neví, proč se v parlamentě, ve vládě a ve státní administrativě děje to či ono. Často se dostává občanstvu vysvětlení, jež tvrdí něco zcela jiného, než prostý, ale hospodářsky jasně

chápatící pozorovatel svými očima vidí a rozumem chápe. Tak na př. »lihobenzin« je takovým kouskem neproniknutelné džungle, protože vysvětlení tvrdí, že prý to je ku prospěchu rolníků, kteří pěstují lihovarnické brambory, a tak prý získají možnost zvýšeného odbytu této suroviny pro výrobu lihu. Takto »informovaný« občan však na druhé straně z pouhého čtení novin usuzuje, že prospěch rolníka, bude-li ovšem jaký, bude velmi nepatrný, kdežto ten, kdo určitě získá, ač dle oficiálních vysvětlivek pro něj návrh nebyl myšlen, jsou průmyslové lihovary. Dokonce nymí se dovídá i ten rolník, že lihovarníci chtějí dovážeti z ciziny suroviny pro výrobu toho lihu, z něhož měl náš rolník mítí prospěch! — Džungle!

Stát potřebuje peníze, a mnoho peněz. Logika řekne poplatníkovi, že by stát měl stejně bezohledně exekvovat zbohatlíky, kteří za ta léta svého řádění nadělali veliké majetky, a neplatíce daní, veliké daňové dluhy, jako drobné chudáky. Na místě toho však vidí půjčku práce, pomocí níž se zbohatlým neplatičům povoluje mimosoudní vyrovnání daňového dluhu, při němž ke všemu stát z daňového věřitele stává se půjčkovým dlužníkem lidí, kteří měli býti bezohledně stíháni. Takovýchto záhad žádné výklady nevysvětlí.

Průměrný, dost kulturní člověk jde kol výstav všelikých kýčů, jež musí každého pobouřiti, slyší kde koho přímo nadávati, a při tom se v žurnalistice a všelikých revuích dočítá, že to prý je to pravé umění, to prý je krásné. Když si dojde na některého z čelných příslušníků takové »umělecké« organizace, ten třeba soukromě dozná, že ty kýče nestojí za nic, ale musí prý to být... Takovýchto záhad také nikdo nevysvětlí. Tyto povážlivé zjevy nejsou nemocí samou, nýbrž jsou to právě příznaky nemoci, kterou nutno ve všech směrech energicky léčiti.

IV.

ANONYMNÍ NEODPOVĚDNOST

Šofér, který někoho přejel, jest stihán, a shledán-li vinným, musí škodu nahraditi. — Nic mu nepomohou výmluvy, a nikdo také nesáhne do kapsy, aby za něho škodu uhradil. Když však nesvědomitým hospodářstvím, lehkomyšlností, ba i nepoctivostí svých správců ocitne se peněžní ústav v úzkých, tu se nalezne nějaký ten Engliš, který štědře vypořádá ze státního měšce — vinníci nejsou stíháni a náhrada na nich není vymáhána. Proč? Inu proto, že tu není osobní zodpovědnosti. Ředitelé se vymlouvají, že jim »to« odhlasovala správní rada, tedy veřejnosti téměř neznámá a těžce stíhatelná skupina lidí, skutečná société anonyme, kterýžto francouzský výraz sice značí akciovou společnost, avšak krom toho je i přesným vyjádřením skutečného stavu věci, neboť doslovný překlad značí: bezejmenná společnost.

O kolika podnicích víme, v nichž takoví nevlastničtí správcové spekulovali, spekulární zisky strkali do vlastní kapsy, a ztráty házeli na krk podniků!

O kolika podnicích víme, jichž korporativní spoluvlastníci byli poškozeni, ba ožebračeni alienisty, kterým svěřili do správy své vlastnictví!

Víme však o velmi málo případech, že by takoví nevěrní správcové byli stíháni, ač podnik byl zruinován, kdežto oni získali veliké majetky. Chce-li na nich někdo náhradu, tu oni hned: »Já nic — to firma.«

Nemocenské pokladny a jiné sociální ústavy trpí ztráty. — Škodu nesou poplatní příslušníci ústavů ve zvýšených poplatcích a ve snížené protihodnotě — nekvalifikovaní a nesvědomití správcové však nejsou voláni k zodpovědnosti. — Oni nic — to ta »sociální firma«, pod jejíž nepravou vlajkou oni pluli k zaslíbené zemi blahobytu (ale toho svého)!

Jděte na některého ministra a chtějte jej volat k zodpovědnosti za nesvědomité vyházení milionů státních peněz na neúčinné podnikání, z něhož se obohatili hlavně podnikatelé a snad nějaký ten »provisionista«. Co vám odpoví? Odmítne zodpovědnost, protože on za to nemůže, vždyť to vyšlo z hlavy někoho neznámého a odhlasovala to celá sněmovna se všemi svými kluby! Tedy opět société anonyme.

KLAMNÁ FIRMA

Hlavním znakem liberalismu, ať již v hospodářství, politice či kultuře, jest neodpovědnost, jakož i skrytá bezejmennost těch, kdož rozhodují a ve skutečnosti z pozadí udávají tón i směr celé věci.

Skutečnou ošklivou podstatu věci a nekalé cíle soustavy skrývají nevlastničtí kapitalisté v hospodářství i politice vždy pod nějakou líbivou firmou, ať již se to jmenuje »Svépomocné družstvo«, v němž ve skutečnosti hlavně jeho správcové nalézají pomoc ke svému obohacení na cizí účet, při čemž oficiální účel věc bývá zkrácen a ochuzen, či ať nějaký politický alienista má plná ústa »demokracie«, za jejímiž skutečně krásnými a ideálními hesly skrývá se bezohledná oligarchie většního či menšího počtu politikářských sebeobohacovatelů.

Netřeba zajisté vypočítávati ony spousty hříchů, páchaných v hospodářství i politice za stálého farisejského pokřikování o poctivosti a o pomoci druhým, ať již tu jde o nějaký peněžní ústav, jehož nevlastničtí správcové se obohacují nejen na účet skutečných, podnik vytvořivších vlastníků-akcionářů, ale i na účet podniků, jež poměry a zjištěné choutky nevlastnických kapitalistů vtáhly do mocenské sféry peněžního ústavu, aneb ať jde o nějaké družstvo či sociální ústav sloužící obohacování alienistů a vydržování (pro podnik samotný naprosto nehodnotných) politických kortešů. Zkrátka vidíme, že za nejhezčí záclonkou nacházejí největší nepoctivci teplé hnízdečko.

Pod líbivou firmou rovnosti, volnosti a bratrství byla v celém liberalistickém světě proti právu a spravedlnosti vytvořena soustava rovnosti všech drobných lidí pod berním šroubem, volnosti sebeobohacovatelů, kteří by vlastně měli seděti za mřížemi a bratrství hospodářských i politických

alienistů — Taková Heathryova aféra v Anglii, aneb skandál s naftovými poli v Americe jsou nejlepším důkazem pravdivosti těchto vývodů. Krásná firma liberalistické »demokracie« volá do světa: »Já jsem ta jediná soustava, v níž zájmy a vůle nejširších vrstev národa dochází plného výrazu a vlivu.« Právě západnické liberalistické demokracie to byly, jež prakticky tuto zásadu zradily a svými činy kárají svoji firmu ze lži. Netřeba přec mluvit o tom, že vázaná kandidátka a volební soud mají toho pramálo společného se skutečnou demokracií — i u nás se tyto cizí vlivy uplatnily neblaze, takže sám náš tisk vládních stran přiznává nemožnost takových věcí s hlediska skutečné demokracie.

I sám liberalismus stal se již takovou klamnou firmou. Nechtěje veřejně přiznati mravního krachu svých hesel, »omlazuje« se přímou i nepřímou hospodářskou a politickou diktaturou, ať již to jsou nedemokratické a protiústavní praktiky, či financování a subvencování všelikých krachujících podniků, aneb mlčky trpění a nedostatečné potírání kartelů a jiných výstřelků soustavy nevlastnického kapitálu.

NEVLASTNICKÝ KAPITÁL

V čem ale vězí skutečný kořen toho celého zla?! Byla tu porušena zásada Komenského, že vláda věci má spočívat v rukou lidu, t. j. v rukou těch, o jejichž osud jde, ať již to je svoboda ve smyslu státoprávním, či právo občanů vstupovati do chrámu svého státu bez všelikých těch politikářských kostelníků a svatokupců, aneb hospodářsky samozřejmě právo akcionářů rozhodovati o svém spoluvlastnictví. Tedy stručně řečeno, byla tu porušena zásada, že každý má mít právo dispozice svým vlastnictvím mravním i hmotným!

Liberalismus vytvořil soustavu nevlastnického kapitálu, t. j. kapitálu svěřeného nezodpovědným nebo ne dosti zodpovědným nevlastníkům, a zde dlužno hledati kořen zla, protože zde je dáno volné pole nejnižšímu, ničeho se neštítícímu sobectví, jak konečně patrné i z předchozích kapitol.

Vlastník, který si sám spravuje svůj majetek, ať již je to podnik toho či onoho druhu, stojí vůči svému vlastnictví v určitém citovém poměru, protože jej buď sám vytvořil, aneb zdědil po předcích — nejlépe je to viděti na přímo láskyplném poměru rolníka k jeho statku. Jméno vlastníka je nerozlučně spojeno s předmětem jeho vlastnictví, a již proto by nepodnikal ničeho, co by poskvrněním věci poskvrnilo i jeho jméno. Jak jiný je poměr takového alienního kapitalisty vůči svěřené věci! Osobně nemá s věcí ničeho společného, a byť se na účet jména podniku děly sebevětší špatnosti, zůstane si to nevlastníkovi lhostejno, protože podnik se jmenuje jinak než on, a jeho osobní jméno není tedy vystaveno nebezpečí.

V hmotném směru vlastník, sám si spravující svůj kapitál, jehož osobní sobecký zájem jest souběžný se zájmy jeho vlastnictví, dělí důchod ze svého majetku na tři díly, a to: krytí nákladů na živobytí, zvelebování podniku, a konečně

úspory, reserva to pro zlé doby. Naproti tomu nevlastník (alienista) prostý mravně citového pouta k věci, jehož osobním zájmům jsou skutečné zájmy svěřeného kapitálu konec konců lhostejny, může bezuzdně sledovati jediný cíl, totiž vymrskati z cizího, sobě svěřeného kapitálu pro sebe co největší důchod, aby si z něho mohl založiti svůj vlastní kapitál. Za tímto cílem jde takový nevlastnický kapitalista s naprostou bezohledností — byť i za cenu podstaty svěřeného statku. Každý ví, že pachtýř statek »vymrskává«, což jest také obohacování na úkor podstaty svěřeného statku. Poměr nevlastnického kapitalisty ke svěřeným statkům bývá tedy velmi často dán úlovím, že »z cizího krev neteče«.

Poklesne-li odbyt, snaží se vlastník, spravující svůj podnik, »odpánovati« otřes dosazováním ze svého majetku, ze svých rezerv. Již s citového hlediska je to pochopitelné, neboť i těch starých zaměstnanců a jich rodin mu je líto. — Udržuje výrobu a zaměstnanost dále, i za cenu značných obětí, a tím oddaluje a oslabuje přenesení otřesu ze svého individua na ostatní hospodářský celek. Naproti tomu stejný podnik v rukou nevlastníků přenáší každý hospodářský záchvěv s plnou tvrdostí na všechny strany. Hlásí-li ředitel továrny pokles odbytu, nařídí se mu ihned z peněžního ústavu okamžité vyhození tolika a tolika zaměstnanců na dlažbu.

Je-li tomu tak v soukromo-hospodářském podnikání, není v politice o nic lépe. Zájem občanů-poplatníků i zájem státu musí ustoupiti sobectvím politických stran, alienistů z jich vedení a jejich příživníků. Vidíme cizácké firmy, v jejichž správních radách sedí politikáři, kteří za mísu tantiémové čočovice jsou s to zaprodati i hospodářskou svobodu národa, pomáhají cizákům k nehorázným ziskům na účet celého našeho národního hospodářství.

V kancelářích a ve správních radách korporativních podniků vidíme seděti příbuzné vysokých státních úředníků a funkcionářů, ba i vidáme je samy, jak s modrým pensijním

archem odcházejí ze svého veřejného úřadu do firmy, která buď za jejich aktivní služby s dotyčným úřadem obchodovala, aneb je získává, aby pomocí jejich starých styků navázala s jejich bývalým působištěm obchodní styky.

Což bychom neuměli sami svými lidmi a svým materiálem dáti do pořádku své silnice? Je snad zapotřebí cpáti za to peníze švýcarským akc. společnostem za cizí suroviny a na mzdy cizím zaměstnancům? Nebývali bychom snad uměli sami si vyrobiti potřebná elektrická zařízení, je opravdu nutno posílati za to těžké miliony do Berlína? Ne! Zde vidíme neblahý vliv nezodpovědného nevládnického kapitálu i na soukoll státního stroje, na úřady. *Špatné politikářské příklady kazi dobré úřednické mravy.* Soukromý podnikatel sotva by riskoval kriminál za korupci — cizák, nezdaří-li se mu jeho tah, vezme kufřík a zmizí. A jak vypadá obrana státu a průmyslová špionáž?!

Často již viděli jsme v zákonodárných sborech, jak i ve věcech přímo zásadních a existenční důležitosti nastavily předem politické strany své široké dlaně a žádaly za hlasování nějaký ten bakšiš ze státní pokladny, t. j. opět na účet milionových poplatnických mas — nemluvě o různých těch tajemnických příživnicích, kteří v den převratu neměli ničeho a dnes mají velkostatky a akcie, a jako berani vodi volební stádo.

Takového peněžníka usazeného v nějaké akciovce pramálo zajímá, jak velkou dividendu z podniku dostane ten, kdo vlastně vytvořil podnikový kapitál, totiž akcionář, protože mu je daleko bližší košile jeho vlastního obohacení, než kabát zájmů podniku a akcionářů.

Svérázným druhem nevládnického kapitálu jsou konsumní družstva, jež — vybavena všemožnými daňovými a tarifními výhodami, ba i subvencována a dokonce sanována — přec neprodávají svým odběratelům laciněji, než řádný obchodník, nesoucí všechna břemena soutěže, zlé doby i daní a sociálních dávek.

Podobně škodlivým zjevem jest způsob, jakým alienisté těží ze sociálních pojištění, jednak umístováním nekvalifikovaných politikářských protekčních dětí, jednak jich nepřiměřeně vysokým honorováním, ovšem samozřejmě ke škodě pojištěnců, resp. u konsumních družstev ke škodě odběratelů i řádných obchodníků. Zločinem přímo nutno nazvati vyhození milionových částek, vynaložených na zakoupení pensijních let pro různé ty ředitele těchto ústavů za dobu, ve které ani úředníky nebyli.

Stejně se maskytá otázka, v jakém poměru stojí k povinnostem svého politického úřadu takový agrární politik, který je současně funkcionářem těžkého průmyslu. I jemu bude — již s hlediska zdravého rozumu — daleko bližší jeho celoživotní »košile« průmyslových zájmů, než dočasný »kabát« zájmů jeho rolnického voliče. Politik se tu ocitá v rozporu svého průmyslnického zájmu na nízkých mzdách a tedy i nízkých cenách zemědělských výrobků a povinností pečovati o voličův zemědělský zájem, aby »zrno hodně platilo«.

V podobném mravním i hmotném rozporu musí podlehnouti osobnímu zájmu na nízkých platech průmyslových úředníků povinnost pečovati o jich vysoké honorování v případě poslance, který, jsa příslušníkem vrcholné zaměstnavatelské organizace, má hájiti zájmy strany, jejichž voličů značná část rekrutuje se z kruhů průmyslového úřednictva.

Takových příkladů lze nalézt spousty, a všechny nutně vedou ke zjištění, že *dnešní liberalismus v soustavě nevládnického kapitálu připouští, ba vytváří situace, jež uvádějí osoby pověřené hájením cizích zájmů do rozporu mezi povinnou péčí úřadu, ať politického, či hospodářského a vlastním sobectvím. — Tu pak téměř vždy vítězí sobectví nad svědomím, a to ke škodě pověřitlů i národního celku.*

Nevládnická kapitálová soustava má svůj hlavní opěrný bod v peněžnictví, které — jak již shora naznačeno — vrhá se na kdejakou možnost rychlého spekulativního zisku a obohaco-

vání. Stav věci jest zde tím složitější, ježto peněžnictví samo o sobě převážně nevlastnického rázu, vnikajíc do stávajících podniků, přeměňuje je na tím nevlastničtější, takže zde vzniká přímo absurdní stav — abych jej tak nazval — soustavy nevlastnicky-nevlastnického kapitálu.

Kořen zla, zamořivšího tuto část našeho hospodářského života, tkví v tom, že individuální nevlastnická ziskovost odcizila peněžnictví jeho původnímu úkolu, totiž obchodu penězi a asignačními hodnotami, a vrhla je do průmyslu a obchodu ve vlastním slova smyslu. Tak se stali peněžničtí kozli — podnikatelskými zahradníky.

VII.

NEVIDITELNÉ MAJETKY NEVIDITELNÝCH VLASTNÍKŮ

Průměrnému, avšak i mnohému dosti dobře informovanému občanu zůstane bursa neproniknutelnou záhadou. Vidí, že třeba akcie slabého podniku mají vysoký kurs, naopak zase vidí, že papíry dobrého podniku mají nespravedlivě hluboko stlačený kurs; občas uvidí, že z modrého nebe udeří blesk, nastane chumelenice, někdo zdánlivě bez příčiny vhodí na trh spoustu určitých papírů, takže jejich kurs jest sražen, potom někdo začne papíry kupovati, jejich kurs se třeba zotaví, a zisk té chumelenice, něčí hry a něčí nervosity strčí někdo do kapsy. Prostě někdo něco s něčím provádí, a pozorovateli nezbyvá, než spokojit se s faktem a přemýšlet, kdo byl ten chytrý a ziskový »někdo«. Výsledkem bývá často to, že na takovéto spekulativní »něčí« rejdě doplatí slušní lidé, kteří si nekoupili dočasný papír za účelem nějaké bursiánské spekulace, nýbrž k uložení svých výdělků a úspor. Je to zlo, jehož kořen nutno hledati v tom, že skrytí neznámí vlastníci pomocí svých skrytých a neznámých majetků provádějí lupičské nájezdy na kapsy, pokladny a úspory pokojných lidí.

Obrana proti těmto lupičům v rámci zákona jest skutečně těžká, protože i nejodhodlanější obránce bude tápati v temnotách a bude dostávat rány z neznáma a od neznámých. Kdyby bylo viděti kdo, jak velikými a jakého druhu majetkovými manévry věc provádí, bylo by lze logicky dojíti ke správné obraně. Zákaz prodeje efektů z prázdné ruky a dávání (půjčování) do tak zv. stravy, zamezí aspoň částečně nemorální spekulaci.

Na plodinové burse není o nic lépe. Místo, aby bursa byla jakýmsi vyrovnávacím reservoiem zemědělské výroby a spotřeby zemědělských výrobků, stává se kolbištěm maskovaných

nájezdníků, kteří podnikají zbraněmi do posledního okamžiku skrytými záluďné útoky na nic nebušící trh. *Regulátorem cen není tu výroba a potřeba, nýbrž spekulativní choutky povětšinou ne dobře známých lidí, kteří skrytou zbraň mají ve svých neznámých majetkových masách, jimiž vyvozují tlak tam a tak, jak potřebují pro vytvoření situací, jež by jim pomáhaly k neslušným a nemravným ziskům.* Kdyby trh věděl, kdo, jak velikými prostředky a kterým směrem dotyčnou operaci podniká, mohl by se brániti, jsa s to usouditi předpoklady a účel operace, jakož i jejího ducha.

V době žní 1933, kdy — v důsledku snížené osevní plochy řepy a následkem toho i zvýšené osevní plochy pšenice — bylo zřejmo, že se naše zemědělství více přiblíží hranici soběstačnosti v této výrobě, kdy bylo očekávati, že rolnictvo alespoň trochu si z bídné situace pomůže odbytem většího množství pšenice za slušné ceny, pojednou veřejnosti neznámé ruce vrhly na trh takové množství zrna, že zemědělec byl bit. Překvapující nečekanost této špinavé akce byla umožněna opět meznámými kapitály neznámých spekulujících vlastníků.

Existencí a operacemi těchto neviditelných majetků v rukou neviditelných spekulujících vlastníků není však poškozován jedině trh, t. j. výrobci a spotřebitelé, ale i sám stát, a to finančně na daních. Veliká, ne-li převážná část těchto majetků a vlastníků zůstává samozřejmě neviditelnou i berním úřadům, jsou to povětšinou značné kapitálové masy, které takto unikají zdanění k veliké škodě nejen státních financí samých, ale i všeho poplatnictva. Zdanění velkých kapitálů v masách totiž dává — následkem progresivity, t. j. stoupající daňové sazby — veliký výnos, takže postižením těchto případů, t. j. učiněním takovýchto neviditelných majetků a neviditelných vlastníků viditelnými, bylo by zmenšeno celkové břemeno, jež jest nésti průměrným poplatníkům, nehledě ani k další výhodě, že by nejenom státo-finančně, ale národohospodářsky získala celá situace na průzračnosti a přehlednosti.

VIII.

LIBERALISTICKÝ PARLAMENTARISMUS

Velká rozbujelá sobectví samozřejmě jdou bezohledně za svými cíli, a snaží se dosíci hlavně toho, aby ani zákonodárství, ani státní správa nepřekážela jejich nenasytlosti. Cesty, vedoucí k tomuto cíli, jsou ovšem všelijaké — o hroživé korupci úřední mluvil nedávno s obavami již sám prezident republiky, a také o politické se zmínil, leč tentokráte nenaznačil blíže, kde tkví kořen tohoto zla. *Jednou z hlavních složek neblahého stavu věci je otázka kvalit zákonodárského sboru a, jak již dříve řečeno, špatné politikářské příklady, kazící dobré úřední mravy.*

V liberalistických demokraciích, vybudovaných na zásadě kandidátních listin, ať již vázaných či nevázaných, dostane se dnes člověk, aniž by byl zvážen co do svých schopností a mravních hodnot — jeho určení je rozhodnuto téměř výhradně za uzavřenými dveřmi sekretariátu či klubu, a hlavním měřítkem jeho »kvality« je otázka, zda je dobrý agitátor a zda je poslušný straník, aby snad v parlamentě nepůsobil potíže nějakými »sentimentalitami« citu a svědomí. Pro takového zástupce lidu ovšem nemůže dobře existovati skutečné osobní stanovisko k té či oné otázce, projednávané v zákonodárném sboru, nýbrž jedině příkaz skrytého politikářského štábu. Kdyby se hlasovací příkaz desetkrát přičil jeho názoru neb dokonce i svědomí, musí hlasovati a jednati tak, jak mu bylo nařízeno, jinak propadl hrdlem a jest krátkou cestou »vyřízen«. Posledně viděli jsme příklad těchto praktik ve Francii, kde socialisté takové »neposlušné« poslance zkrátka vylučovali. Nebezpečí ztráty pěkného poslaneckého důchodu, o jakém se řemeslnému politikáři v jeho původním řemesle — pakli jaké vůbec měl — často ani nesnilo, je takovému zákonodárci zajiště dostatečným popudem, aby si své mínění — má-li ovšem jaké — ponechal pro sebe. Raději mlčí a hlasuje.

Skutečný muž si sotva dá nasadit na ústa stranický košík, a proto dnešní liberalistické parlamenty všech států skýtají žalostný obraz zvláště pro toho, kdo pamatuje doby, kdy ještě mravně rozkladný vliv odumírajícího liberalismu nevyhnal právě ty nejkvalitnější muže z politiky. *Dnes sotva bychom ve všech liberalistických parlamentech světa našli tak skvělé osobnosti, jako byli Pitt, Lincoln, Rieger, Havlíček, Košut a desítky jiných, kteří uměli — bojujice za své mravní přesvědčení a za blaho celku — pronést řeči a vykonat činy, jež i po desítkách let jsou mravním povzbuzením pro lidi klesající pod bezútěšnou tíží dnešní podprůměrnosti, která vlastně je posledním, ale trpkým plodem stromu liberalistického »poznání«, stromu to, který své lidstvu potřebné plody již dávno vydal, a dnes ve své zestárlé neplodnosti bez účelu a prospěchu pro veškerenstvo je zbytečně podpírán a konservován za tím jediným neblahým účelem, aby ubíral světlo, vláhu i vzduch mladému stromku, který je osudem určen, aby na místě starého zelělého liberalismu zdobil v příštím údobí věčně měnivé pole lidského života.*

Dříve byli vůdcové, kteří svojí mravní sílou i jinými hodnotami vedli — dnes stal se liberalismus soustavou ředitelů politikářských a hospodářských smeček, kteří více či méně tučnými soustavy povzbuzují své náhončí k »lepším« výkonům. Tato sousta ovšem nedávají vedoucí alienisté ze svého, nýbrž je eskamotují z kapes nevidoucího krátkozrakého celku. Tu dlužno zvláště podškrtnouti tu skutečnost, že každá koruna zcizená pro sebeobohacení, aneb na úplatek, stojí další veliké množství korun zpronevěřených celku. Zde tedy nutno také hledati jeden z nejpodstatnějších součinitelů zřejmého krachu dnešního liberalistického, ať již veřejného, či soukromého hospodaření.

Liberalismus vyžil svou dobu, splnil své historické úkoly, a v dnešním rozkladu svého odumírání zaslouží jedině nalcžiti s ním dle slov Arnošta Denise: »*Emportez cette charogne!*«

Jak již ze shora uvedeného patrně, tkví vady dnešních liberalistických demokracií v tom, že tyto zákonodárné soustavy nebyly uchráněny příznaků přestárlosti samého liberalismu a potřebují zmlazení, osvěžení a přerod ve smyslu nových zásad, o nichž bude řeč. *Demokracie musí se opět státi skutečnými demokraciemi, t. j. skutečnými lidovládami s rovností všech, úměrnou mravním a hmotným hodnotám lidských jedinců — parlamenty musí se opět státi skutečnými parlamenty, t. j. místy, kde vážni a kvalifikovaní, co nejbezprostřednější zástupcové lidu budou uplatňovati ke skutečnému prospěchu národního celku svoji kvalifikovanou vůli řeči (franc. »parler«) a přestanou býti místy, kde lidé začasť velmi pochybné kvalifikace koktavě předčítají něco, co jim napsali sekretáři — aneb vůbec mlčí, protože bez tajemnických »kartiček« by sotva svedli kloudných pár vět o otázce právě parlamentem projednávané.*

Má-li lidstvu býti zachována demokracie, nutno vyléčiti ji z nemoci vetchého liberalismu.

X.

NEZDRAVÉ HOSPODÁŘSTVÍ

Hospodářská krise, již dneska hlavně liberalistický svět trpí, nezrodila se sama sebou, bez spojitosti se samotnou dnešní životní soustavou, nýbrž je jejím logickým důsledkem.

Historická tvůrce liberalismu v tomto směru spočívá z velmi podstatné části v tom, že liberalismus pokrřivil skutečnou potřebnou, spravedlivou a národnímu celku sloužící správu rozdělením na dvě kapitoly, totiž na *politiku*, která voličovi promítá na jeho duševní obzor růžové fata-morgany různých samospasitelných hesel, ale ve skutečnosti velmi často slouží jen panovačným a ziskovým choutkám těch, kdož ty kouzelné obrázky promítají, a na *hospodářství*, na jehož živém prameni jako pohádkové ropuchy usadili se alienisté se svými pomocníky-»učenci«, kteří z prostých věcí zdravého rozumu dělají »vědu«, která je s to dokazovati třeba i to, že je státu prospěšno nadělati hodně státních dluhů. V tomto dělení hospodářství od politiky vězí jeden z kořenů zla, vrcholícího dnes v krizi, která ničí po celém světě miliony existencí, ba hrozí i na dlouhou dobu ochromiti celý život. Chytrý podnikatel těží z tohoto nezdravého rozdělení a snaží se nepřímo vládnouti obviňováním zákonodárství i vadné soustavy k ukončení svých sobeckých choutek.

Jedním z největších hospodářských stínů dnešního konečného údobí liberalismu je naprosto nezdravá úvěrová a podnikatelská politika, jak státní, tak i soukromá.

Ministr Rašín ve státně-finančníce prozíravosti na dlouhé termíny i v době rozkvětu a přebytků ve státní pokladně s plnou energií vymáhal daně, a přebytky uschovával ve státní pokladně, jako rezervu pro hubená léta. Proto stavěl se také proti nesmyslnému podnikání ve všech oborech státní správy, jakož i proti jakémukoliv rozhazování těžce na poplatnících vydobytých peněz.

Rašínova spravedlivá hospodářská přísnost šla tak daleko, že na prosbu nevlastnických kapitalistů bankovních o státní podporu pro zkrachovaný podnik odpověděl, že je všechny nechá pozavirati. Jeho nástupcové však, bohužel, nebyli hodni svého velikého předchůdce a neřídili se zásadou, že spíše záleží na poctivé a pilné práci státních zaměstnanců od ministra až k poslednímu zřizenci, než na mramorových palácích a drahých koberech pro presidialisty, a že věci státu je, úsporně přebytky uschovávat ve státní pokladně, aby jimi v době krise mohlo býti oživováno hospodářství.

Zahájen postup právě opačný: miliardové rezervy, jež zanechal doktor Rašín ve státní pokladně, byly začasť přímo vyházeny na nejnemyslnější luxus, jakého by si ani státy daleko větší a bohatší nedovolily, nové rezervy nevytvořeny, ba v roce 1927 amnestování daňoví neplatiči, a dokonce i nadělaný nově zahraniční dluhy!

Zlo této nerozumné taktiky státu tkví v tom, že v době konjunktury, kdy ceny samy sebou stoupají, ještě stát zvyšuje podnikatelskou horečku a tím více pomáhá zvyšovati ceny, takže potom se naše hospodářství náhle ocitá před zánikem nejen soukromého, ale i veřejného podnikání a že vše zasypano lavinou poklesu cen zboží, práce i jiných hodnot, řítících se do tím hlubší propasti.

V soukromém hospodářství jest situace stejná, jen snad z poněkud odlišných příčin: nevlastnické velkokapitály vrhají se plnou silou na každou možnost konjunkturních zisků — svým spekulacním hazardérstvím štvou se podniky navzájem do zvětšování a rozšiřování i do nemravného způsobu obchodování — investuje se nejen z přebytků, ale i z úvěrů, jež ovšem při tak veliké poptávce stávají se dražšími. Skutečný soukromý podnikatel je i proti své vůli nucen držeti krok, a je zatahován do stejně zoufalé situace jako podniky svěřené nesvědomitým nevlastnickým kapitalistům.

V situaci obou těchto podnikatelských složek je ovšem podstatný rozdíl: Taková firma se »sveze« s sebou při sanaci, kterou vláda štědře poskytne financujícímu peněžnímu ústavu, anebo pod hrozbou propouštění dělníků a s pomocí na podniku finančně zainteresovaných politikářů vymoňují se na státu nové — byť zbytečné — objednávky, a tak se — ať již přímo či nepřímo na veřejné útraty — vesele jede dál. O odpisech dlužných daní netřeba se snad ani zmiňovati. Svůj podnik sám spravující vlastník je na tom nepoměrně hůře, protože, má-li financující banka zájem na získání jeho zdravého podniku, donutí jej pohrůžkou bezohledného vymáhání pohledávky k akcionování, či jej jinakým způsobem pohltí, aneb je prostě hozen přes palubu — tu však nikdo neroní krokodýlí slzy nad osudem jeho rodiny a nad jeho nezaměstnanými dělníky — ubyl zase jeden středně majetný podnikatel — více si tím nikdo hlavy neláme.

Dodnes bylo všechno na dluh — kdekdo podnikal, protože snadno dosáhl úvěru, známou skutečností je, že na dluh se podniká daleko lehkomyšlněji, než když se musí platit ze svého a z hotového. Dluhy se lehký dělá, a v době konjunktury se i lehce platí úroky a anuity. Když však náhle přijde krize, tu se takový »blahobyť na úvěr« hroutí a strhuje i nevinné. Tomu je tak nejen v podnikání, ale i v soukromém životě. I u nás vidíme neblahý vliv přílišného rozmnožení splátkových obchodů, jež přímo zamořily střední a nižší vrstvy zaměstnanecké, jež pak na konec úpí pod tíhou splátek neb dokonce i — právě následkem lehkomyšlného nákupu na úvěr — pod exekucemi a dražbami. Přímo školní příklad katastrofálnosti takovéto soustavy ukázal nám vývoj věcí ve Spojených státech, kde příliš chtiví obchodníci upřílišně ulehčeným prodejem na splátky uvrhli miliony drobných lidí do dluhů, a pak na konec v krizi sami nedobytností těchto z konjunkturální a lehkomyšlné ziskovosti poskytnutých úvěrů byli strženi do propasti.

Úvěr je zajisté nutná a prospěšná věc, avšak v zásadě smí být jedině přechodným opatřením, nikdy však — nemá-li být nebezpečím pro celý hospodářský život — nesmí se stát systémem a základnou celého hospodářství.

X.

PORUŠENÁ ROVNOVÁHA

Kde kdo nařiká na »útlék do měst«. Původní příčinou tohoto pochodu byl vznik průmyslu, který měl zvýšenou potřebu lidských pracovních jednotek. Vývoj nevlastnických velkokapitálů ovšem tento postup učinil rychlejším a prudším, až za hranice účelnosti a prospěšnosti. Důsledným liberalismem provedené úplné uvolnění sdružovaných kapitálů vedlo ke vzniku nevlastnických velkokapitálů, velkým to kapitálovým masám a průmyslovým koncernům, přesahujícím meze ovladatelnosti, které přechodnou konjunkturou odssály v celém světě miliony lidí z venkova do měst. *Tragika věci tkví v tom, že venkov lidí obživil sice skromně, avšak bezpečně, zdravé prostředí a prostý způsob života byl zárukou dobrých příštích generací, naproti čemuž město, zvláště velké, pohlcuje svěží venkovskou sílu, vyčerpává ji, tato slábne a v druhé či třetí generaci neodvolatelně vymírá. Lesk městských světel, zábavní lokály a všechny ty požitky a požitky zdají se uprchlíkům venkova tak žádoucími, že za těch několik let jepičího velkoměšťáctví zaprodávají budoucnost generací.*

Spolupůsobí tu ovšem zvláště dnes to, že rolník, zatížený přílišnými veřejno-právními břemeny a zbavený nesprávnou obchodní politikou značné části možného výdělku, nemůže ani platově poskytnouti dělníkovi to, co průmysl, těšící se všemožné přízni.

Sousledným zjevem tohoto stavu věci je i ta smutná skutečnost, že náš stát — proti všem daným předpokladům a možnostem — nemá žádoucí rovnováhy mezi zemědělstvím a průmyslem, a mezi jich výrobami. Ač bychom se značně mohli žádoucímu stavu přiblížiti, přec se tak stále neděje. Dodnes nejsme s to vyráběti dosti živin pro obyvatelstvo našeho státu, kdežto na druhé straně se náš zbytnělý vývozní průmysl dusí v přebytcích.

Nejen však na venek, ale i uvnitř je rovnováha zemědělství těžce porušena, neboť na jedné straně nevyrábíme dosti masa, tuků a chlebovin, kdežto na druhé straně máme velkou, uměle ještě zvyšovanou nadvýrobu cukru, který pak prodáváme v rozporu proti logice a spravedlnosti do ciziny za dumpingové ceny necelé jedné Kč za 1 kg, kdežto ztrátová diference musí pak býti placena z kapsy milionových mas našich středních a malých spotřebitelů v do nebe volající ceně, přesahující za jeden kg Kč 6.—.

Nevlastnický kapitál, nezdravá úvěrová a podnikatelská soustava, stejně jako přetěžování středních vrstev všelikými neúčinnými a nespravedlivými břemeny drtí střední stav, v němž vlastně spočívá síla národa.

Marxistická nedoložená poučka »soukromý kapitál je zlo« je buď nesmysl, aneb špatnost — nutno ovšem trvati na tom, že kapitál svěřený do rukou nezodpovědných nevlastníků stává se velmi často zlem. Dnes pak žijeme vlastně v hospodářském prostředí, jež čím dále tím více vyvíjí se v tomto nezdravém směru. Hospodářskou výslednici celého dnešního stavu věci lze vyjádřiti obavou, že hrozí příchod doby, kdy lidstvo nebude sestávat ze zdravého a silného těla a z úměrně silných údů, nýbrž kdy nezdravý liberalistický mozek bez srdce nechá tělo, hlavní sloup organismu odumíráti a nechá zbytněti pravici, která má vše, kdežto levici vše vezme. To by znamenalo soumrak lidstva.

XI.

MRAVNÍ A CITOVÝ ÚPADEK

Liberalismus ve svém hmotářském chápání života a jeho podstaty nakazil evropské lidstvo nezdravým požitkářstvím a krátkozrakým sobectvím; kde kdo se žene jen za mamonem a požitkem, nehledí na mravní hodnoty a na citový obsah věci i událostí. Pro lidi nasáklé studeným liberalistickým realismem je skutečně krásno a ušlechtilost neznámou pevninou, stejně jako pro nové bohatce, kteří si uměli ve zmatku dnešního politického i hospodářského alienismu nahrabati nesmírné majetky.

Zvláště na kulturním a mravním poli byly s největší prudkostí, nechci-li říci brutalitou a cynismem, »káceny modly«. *Vše staré, byť sebe lepší, odstraněno pod heslem »pokroku«. Kdo se odvážil pozvednouti svého hlasu k obraně starých hodnot, byl ihned kaceřován a apoštolové »pokroku« vtiskli mu pečeť zpátečnictví, které prohlášeno za nejsmrtejnější hřích. Samozřejmě vznikla nová církev pokroku za každou cenu, který byl jistým vtipným literátem charakterisován slovy: »Pokrok až ke zblbnutí.«*

Zákonodárné sbory — nikoliv na posledním místě vinou svých kvalit — podlehly útoku těchto nových »věrozvěstů«, a tak s pomocí hospodářských i politických zbohatlíků, kteří nemají ani kulturní, ani mravní základny, mohla se do rukou neuměleckých konjunkturistů dostat diktatura na poli umění. Proto můžeme viděti stejně ve vládních palácích, jako ve vilách zbohatlíků kýče v luxusních rámech, proto můžeme na jejich koncertech slyšeti zvrácené pazvuky, vyluzované z nákladných nástrojů.

Tak jako ve finančním a hospodářském oboru udávají dnes ton mnozí pavědci ve službách nevlastnických kapitalistů bez osobní a mravní spoujitosti se svěřenými statky, tak jako

v politickém životě rozhodují dnes o věcech rolníků velko-průmyslníci a v jiných oborech zase jiní skrytí oligarchové, stejně ve věcech kultury rozhodují dnes oligarchové, kteří o skutečném uměleckém a kulturním tvoření a o mravních hodnotách nemají ponětí — jejich skutečné zájmy jsou docela jiné, než ony, za jichž apoštolové a služebníky se vydávají!

Škody, jež takto jsou páčány na našich kulturních a mravních statcích, jsou nedozírné, protože tito mravní a umělečtí alienisté zasahují již i do výchovy mládeže.

Shrneme-li předchozí úvahy, docházíme k tomu, že v celém světě zvrhla se celá soustava liberalistické praxe — skryta za krásnými hesly — v zápor dobra, skutečné demokracie, skutečné spravedlnosti, ba i v zápor mravního práva a základních ideí lidské společnosti, ať již to je náboženství, rodina či nacionalismus.

XII.

SOBECTVÍ

I bez dalšího rozboru plyne z předchozích kapitol to zjištění, že škody jsou páčány převážně skrytými, nezkrtnými, dostatečnou chytrostí a inteligencí vybavenými sobectvími. Příznačnou vlastností dnešní praxe totiž je to, že drobná sobectví dala se ve své krátkozrakosti získati za nástroje zla v rukou oněch mocných zákulisních sobců. Dělník dal svůj hlas ve volbách za to, že mu stát musil na nátlak oněch vedoucích sobců dodávati potraviny laciněji než je nakoupil, rolník dal svůj hlas za ty různé všemožné i nemožné subvence, při čemž si neuvědomili, že přijde den, kdy ve formě tíživých daní bude musit dělník uhražovati státní pokladně diferencii nákupní a prodejní ceny »levných«
potravín, stejně jako rolník vrateti to, o čem se domníval, že je to dar z lásky od politických kořistníků, kteří takto — vlastně podvodem — vylákali hlasy voličů, neboť si musili býti vědomi, k jakým koncům to musí vést. Takových příkladů lze nalézti ve sféře politikářského kšeftaření spoustu.

Stejně však jsou na tom drobní řemeslní politikáři, kteří ve svém krátkozrakém sobectví zaprodali za nějaké ty diety, tantiémy nebo stavěbní podpory své já a zaprodali by i nejvyšší statky národa, aniž by si uvědomili, že jednoho dne i oni budou musit klást účty ze svého konání.

Bilancujeme-li národně-politické výsledky, toho »danceru macabre«, rozpoutaných pudů politických i hospodářských sobců za 15 let národní svobody, docházíme k přímo otráslým výsledkům. Josefínská germanisace urvala nám celá velká území, jejichž obyvatelstvo (jak z velké části původních místních i osobních českých jmén patrno), bylo germanisováno, a každý po převratu očekával, že germanisovaný lid bude vrácen národu. Avšak očekávání zklamalo, neboť pro

politické makléře, vedené svým osobním a skupinovým sobectvím bylo důležitější získávati — i za cenu velikých ztrát hmotných a prestižních, ba i nacionálních — hlasy německých politikářů, pro »aktivismus«, jehož pochybnost poslední doba nejlépe prokázala.

Namísto národně hrdého a energického postupu dělala se politika všelikých (začasté velmi jalových a škodlivých) kompromisů s lidmi, kteří v pravou chvíli shodili své falešné aktivistické beránci roucho a vycenili sveřepé germánské zuby.

Sobectví to bylo, jež vedlo politikáře do správních rad, dozorcích rad atp., kde kynul osobní či stranický zisk — ovšem za cenu nesmírných škod, hmotných i mravních.

O kolik milionů více musí ročně platiti na úrocích dlužníci hypotečních bank, aby se mohli nasytiti — často úplně nekvalifikovaní — »politickými řediteli«
těchto ústavů, kteří tam byli dosazeni ze své politické strany, a vlastně ani nemožou v podniku vykonávati žádné řádné práce.

V soukromém hospodářství, peněžnictví i výrobě svěřil akcionář své peníze ku dalšímu podnikání do rukou lidí, o nichž — většinou také právem — předpokládal, že budou svěřený kapitál spravovati s vrcholnou péčí a svědomitostí. Většina podniků vznikala v poměrně malých rozměrech, takže i nepatrná kontrola ve spojení s důvěrou pověřitelů a poctivou sebeúctou správců stačila držeti podniky mravně i hmotně na výši. Akcionář však — stejně jako zákonodárce — zapomněl počítati s věčným lidským sobectvím a s potřebou nutné jeho kontroly. Původní ředitel podniku, nabyvší svého úřadu na základě oprávněné důvěry podílníků, zemřel, podnik mezi tím vzrostl a vedení jeho stalo se pro prostého akcionáře neprůhlednou a neproniknutelnou džunglí. Přišel nový ředitel a nová správní rada, která již neměla s celým podnikem oně vnitřní mravní a citové spojitosti. Stále bdělý sobecký pud brzy vyčenichal tu i tam možnosti obohacení —

jídlem roste apetit — a tak se stává podnik vyloženě nevlastnickým se všemi těmi stíny bujícího sobectví.

.. Základní vadou liberalistické soustavy, ať již to je ve věcech hospodářských či politických, ať je to ve kterémkoli z těch různých »-ismů« (socialismus, humanismus atp.), je naprosté nedbání přirozené povahy lidské, jejíž základní složkou bylo, je a bude sobectví. Sobectví je věčné a žádný — byť sebe mocnější — smrtelník, žádný — byť sebe schopnější — vychovatel, žádný — byť sebe požehnanější — kněz je nevymýtí z lidské duše. Většina hospodářských, politických i mravních nauk přeceňuje sílu idalistických prvků v lidské povaze. Nejen »dobro odměňovati a zlo trestati« je nutno, ale i předem vzítí v úvahu věčné sobectví, a upravovati podmínky hmotného života tak, aby celá soustava byla hrázi, jež předem znemožňuje vylítní sobectví z břehů.

Jedině soustava, jež bude s to ujasnití a vytýčení přesné a nedvojaké stanovisko k lidským sobectvím, bude s to vésti národy ze zoufalé situace, do níž bylo lidstvo zavlečeno nekontrolovaným a rozpoutaným egoismem. Jedině soustava, jež — potřebši hmotářský liberalismus — bude s to přivodití harmonický soulad hmoty a ducha, vyvede lidstvo a národy z pouště, do níž byly liberalismem zavedeny. Jedině soustava, jež bude s to zorganizovati celý národní, politický, hospodářský i mravní život tak, aby byl jednoduchý, jasný a průzračný, bude s to dobýtí viry občanů, která přenesou hory potíží a hřemen jinak nenřekonatelných.

Kačola Gajda

Stavovská demokracie národního státu

Stavovská demokracie národního státu je třídílná brožura sepsaná generálem Gajdou v roce 1933.

Knihu do elektronické podoby přenesl Václav Sekera

© 2006 Národní čest
<http://www.narodni-cest.cz>